

FINDIK RAPORU- 2018

“Mevcut olan iktidar ve buna bağlı TMO, şirketlerin yanından daha çok, üreticinin yanında olmalıdır.”

Fındık; meyvesi, yağı, kabuğu, yaprağı ve zurufu ile çok çeşitli alanlarda kullanılabilen ülkemiz için çok önemli ve ekonomik değeri olan bir tarım ürünüdür. Fındık başta Giresun, Ordu, Samsun, Trabzon ve Rize olmak üzere Karadeniz’e kıyısı olan hemen her ilde yetiştirilmektedir.

Fındık, % 80 oranında çikolata sanayinde dilinmiş, kıyılmış, öğütölmüş biçimde; %10-12 oranında pastacılık-bisküvi-unlu mamuller sektörlerinde; %3-4 oranında da çerez olarak, kalanı dondurma sektöründe ve yağ sanayinde kullanılmaktadır.

Fındığın kalite özellikleri ve besinsel bileşenleri çeşitten çeşide farklılıklar göstermekle beraber mevsim şartları, teknik ve kültürel özellikler gibi faktörlerden de etkilenmektedir. Fındık meyvesinin bileşiminde % 55-60 yağ, %14-16 protein, %11-12 karbonhidrat, %4,5- 5 su, %2 kül ile fosfor, kalsiyum, magnezyum, mangan, çinko, demir ve sodyum gibi mineral maddeler ve ayrıca B1, B2 ve E vitamini bulunmaktadır.

Fındık besleyici özelliği ve insan sağlığına faydaları açısından önemli bir bitkisel üründür. Fındığın bu özelliği yapısında bulunan özel yağ bileşimi (genel olarak oleik asit), protein, karbonhidrat, lif, vitaminler (vitamin E), mineraller, fitosteroller (β -sitositerol) ve antioksidan fenolik bileşiklerinden dolaydır. Fındık kendine has tat, aroma ve besleyici özelliğinden dolayı, özellikle fonksiyonel bileşik olarak birçok gıda ürününe ilave edilebilmektedir.

Türkiye’de Fındık Üretimi

Türkiye’de yaklaşık 440 bin üretici, 700 bin hektar alanda fındık üretimi yapmaktadır. Kültür ırkı fındık yetiştiriciliği ilk defa Doğu Karadeniz Bölgesinde başlamıştır. Fındığın ilk defa Giresun’da kültüre alındığını belirten kaynaklar vardır. Fındığa 1964 yılından sonra alım garantisi verilmesi ve bölgeden başka illere göç edenlerin gittikleri yerde fındık yetiştirmeye devam etmelerinin etkisi ile fındık yetiştiriciliği diğer bölgelere de yayılmış ve yaygınlaşmıştır.

Fındık tarımı ile ilgili olarak 1983 yılında çıkan 2844 sayılı Fındık Üretiminin Planlanması ve Dikim Alanlarının Belirlenmesi Hakkında Kanun ile bu kanun kapsamında çıkarılmış olan Fındık Üretiminin Planlanması ve Dikim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik bulunmaktadır.

Fındık dikimine her yerde izin verilmemektedir. 2844 sayılı Kanun kapsamında çıkarılan Bakanlar Kurulu Kararlarıyla fındık üretimine izin verilen yerler belirlenmektedir. Fındık Alanlarının Tespitine Dair 2014/7253 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 16 il ve bunlara bağlı 123 ilçe fındık dikimi yapılabilecek yerler olarak belirlenmiştir.

Çizelge-1 Fındık Üretimine İzin Verilen İl ve İlçeler;

İL	Üretime İzin Verilen İlçeler
Ordu	Bütün ilçeler
Trabzon	Bütün ilçeler
Zonguldak	Bütün ilçeler
Bartın	Bütün ilçeler
Sakarya	Kocaali, Karasu, Akyazı, Hendek, Ferizli, Karapürçek, Kaynarca, Adapazarı, Arifiye, Erenler, Geyve, Pamukova, Sapanca, Serdivan, Söğütlü ve Taraklı
Samsun	Çarşamba, Terme, Ayvacık, Salıpazarı, Ondokuzmayıs, Tekkeköy, Alaçam, Yakakent, İlkadım, Bafra, Asarcık, Canik ve Atakum
Giresun	Merkez, Bulancak, Keşap, Tirebolu, Görele, Eynesil, Espiye, Dereli, Çanakçı, Güce, Doğankent, Yağlıdere ve Piraziz
Düzce	Merkez, Akçakoca, Cumayeri, Gölyaka, Çilimli, Gümüşova, Yığılca ve Kaynaşlı
Kastamonu	Abana, Bozkurt, Cide, Çatalzeytin, İnebolu ve Doğanyurt
Sinop	Merkez, Ayancık, Türkeli, Erfelek, Gerze ve Dikmen
Artvin	Borçka, Arhavi, Hopa ve Murgul
Rize	Ardeşen, Fındıklı ve Pazar
Bolu	Göynük ve Mudurnu
Kocaeli	Kandıra
Gümüşhane	Kürtün
Tokat	Erbaa

Fındık üretim miktarı yıllara göre değişkenlik göstermekle birlikte, ortalama olarak 550 bin ton civarındadır.

ZMO'nun yaptığı çalışmalar sonucunda 2017 yılında 670.000 ton olan fındık üretimimiz, 2018 yılında 550.000-560.000 ton aralığında olacağını tahmin etmekteyiz. Bununla birlikte en büyük nedeni kuraklık, zamansız dolu ve yağışlar ile fındık hastalık ve zararlılarıdır.

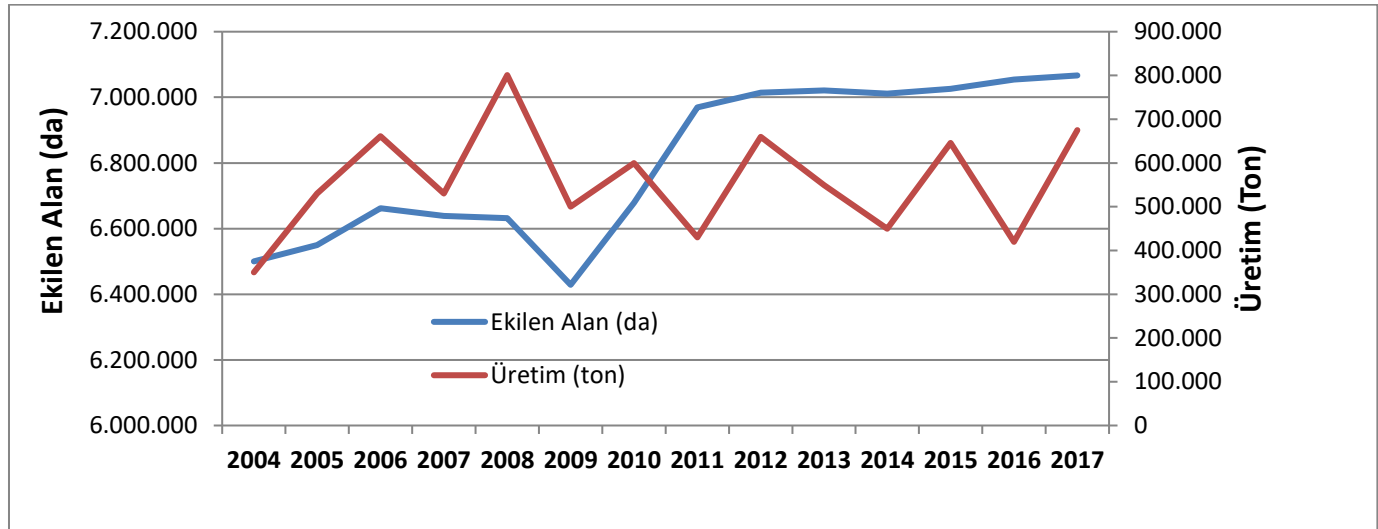
Çizelge-2 Türkiye'de Fındık Üretimi, Alanları ve Verimi

	Ekim Alanı (Ha)	Üretim (Ton)	Ortalama Verim (Kg/da)	Fiskobirlik Alım Fiyatı (TL/Kg)	Serbest Piyasa Fiyatı (TL/Kg)
2002	560.000	600.000	107	1,60-1,62	1,15-1,90
2003	600.000	480.000	80	2,50-3,05	2,20-5,05
2004	650.000	350.000	54	5,05-5,25	4,50-7,30
2005	655.000	530.000	81	7,05-7,45	2,20-6,50
2006	666.226	661.000	99	4,80-5,00	2,60-4,40
2007	663.817	530.000	80	4,95-5,35	3,30-4,80
2008	663.192	800.791	121	4,70-5,00	2,40-3,00
2009	642.866	500.000	78	4,50-4,75	4,10-4,80
2010	667.865	600.000	90	4,55-4,85	3,60-4,00
2011	696.964	430.000	62	6,75-7,00	3,85-7,80
2012	701.407	660.000	94	4,75-5,00	3,90-5,20
2013	702.144	549.000	78	6,12-10,82	4,90-11,50

2014	701.141	450.000	59	10,86-24,10	9,00-20,40
2015	702.628	646.000	92	10,97-13,27	7,50-14,50
2016	705.445	420.000	60	9,00-15,00	8,00-15,75
2017	705.500	670.000	95	8,00-11,88	7,50-12,50
*2018	705.510	550.000	78	?	?

*2018 yılı ZMO Tahminidir

Kaynak: TÜİK

Grafik-1 Fındık Üretimi ve Üretim Yapılan Alanlar

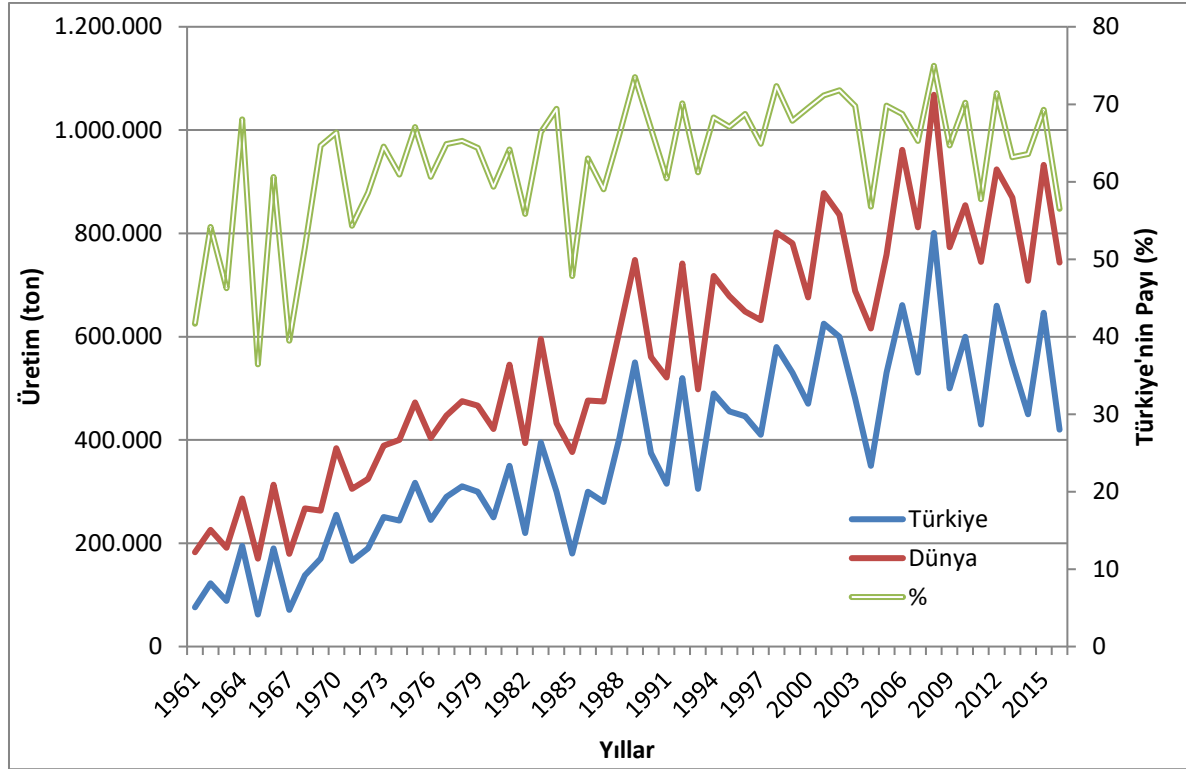
Türkiye fındık üretiminde dünyada ilk sırada gelmektedir. Dünya fındık üretimindeki payı %70'ler civarındadır.

Çizelge-3 Türkiyeve Dünya Fındık Üretimi

Yıl	Türkiye	Dünya	%	Yıl	Türkiye	Dünya	%	Yıl	Türkiye	Dünya	%
1961	76.000	182.275	42	1980	250.000	421.136	59	1999	530.000	780.714	68
1962	122.380	226.010	54	1981	350.000	545.636	64	2000	470.000	675.814	70
1963	88.440	191.216	46	1982	220.000	393.917	56	2001	625.000	878.317	71
1964	195.215	286.878	68	1983	395.000	595.143	66	2002	600.000	835.577	72
1965	62.000	170.162	36	1984	300.000	432.293	69	2003	480.000	688.114	70
1966	190.000	313.562	61	1985	180.000	376.354	48	2004	350.000	616.104	57
1967	71.000	179.717	40	1986	300.000	476.337	63	2005	530.000	759.018	70
1968	138.000	267.616	52	1987	280.000	474.454	59	2006	661.000	961.669	69
1969	170.000	262.895	65	1988	402.500	609.483	66	2007	530.000	811.775	65
1970	255.000	384.251	66	1989	550.000	748.489	73	2008	800.791	1.068.328	75
1971	166.000	305.519	54	1990	375.000	560.761	67	2009	500.000	773.098	65
1972	190.000	324.453	59	1991	315.000	521.109	60	2010	600.000	854.592	70
1973	250.900	388.709	65	1992	520.000	741.599	70	2011	430.000	744.725	58
1974	244.000	400.452	61	1993	305.000	498.200	61	2012	660.000	923.993	71
1975	317.000	472.856	67	1994	490.000	717.374	68	2013	549.000	869.072	63
1976	245.000	404.024	61	1995	455.000	678.276	67	2014	450.000	707.894	64
1977	290.000	447.087	65	1996	446.000	648.643	69	2015	646.000	932.717	69
1978	310.000	474.901	65	1997	410.000	631.934	65	2016	420.000	743.455	56

1979	300.000	466.214	64	1998	580.000	801.996	72				
------	---------	---------	----	------	---------	---------	----	--	--	--	--

Kaynak; FAOstat

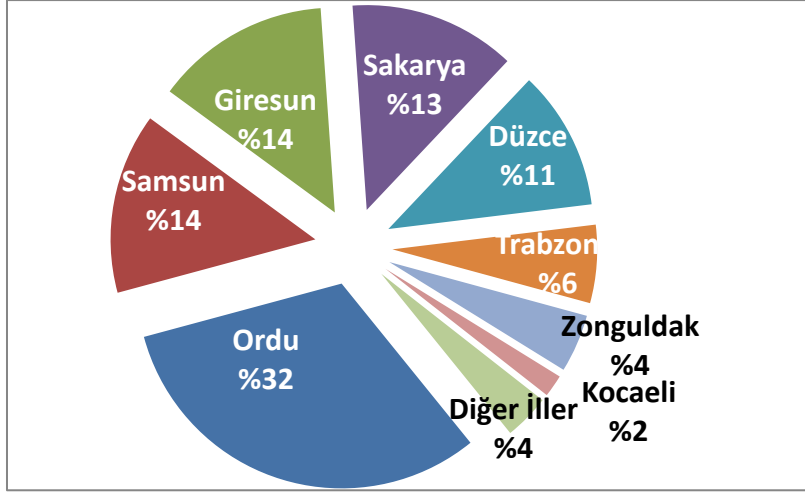
Grafik-2 Türkiye ve Dünyada Fındık Üretimi

Fındık üretiminin en fazla yapıldığı il Ordu'dur. Fındık üretiminin %85'i Ordu, Samsun, Giresun, Sakarya ve Düzce'den gerçekleştirilmektedir.

Çizelge-4 İllere Göre Fındık Üretim Miktarı

İLLER	2014		2015		2016		2017		2017	
	Dikim Alanı (da)	Üretim (ton)	Dikim Alanı (da)	Üretim (ton)	Dikim Alanı (da)	Üretim (ton)	Dikim Alanı (da)	Üretim (ton)	Dikim Alanı (da)	Üretim %
Ordu	2.271.828	84.874	2.271.830	200.938	2.270.923	93.030	2.270.923	213.572	32,14	31,64
Samsun	895.936	73.544	906.229	90.857	936.087	67.855	936.182	96.240	13,25	14,26
Giresun	1.171.369	31.567	1.171.112	105.023	1.170.872	37.591	1.171.020	93.339	16,57	13,83
Sakarya	721.734	94.895	725.981	82.708	727.976	77.279	730.838	88.840	10,34	13,16
Düzce	626.850	69.503	626.850	69.344	626.850	54.493	631.440	74.350	8,94	11,01
Trabzon	654.317	31.065	653.498	39.126	655.525	28.978	655.524	41.594	9,28	6,16
Zonguldak	235.914	30.148	235.929	22.572	236.185	28.428	238.342	30.932	3,37	4,58
Kocaeli	79.657	7.323	80.617	7.530	79.813	7.033	79.808	11.898	1,13	1,76
Diğer iller	353.808	27.081	354.233	27.902	350.220	25.313	352.593	24.235	4,99	3,59
Toplam	7.011.413	450.000	7.026.279	646.000	7.054.451	420.000	7.066.670	675.000	100,00	100,00

Kaynak; TÜİK

Grafik-3 İllerin Fındık Üretimindeki Payı (2017)

Türkiye'nin fındık veriminde yıllara göre bazı nedenlerden dolayı önemli dalgalanmalar da görülmektedir. Bunların başında; optimal büyüklükte tarım işletmesinin yetersizliğidir. Yapılan araştırmalara göre Türkiye'de işletmelerin ortalama büyüklüğü 14 dekar iken, en elverişli şartlarda normal bir ailenin fındık tarımı ile geçimini sağlayabilmesi için en az 22 dekarlık bir fındık bahçesine sahip olması gerekmektedir. Bunun dışında; iklim şartlarının bazı yıllarda olumsuzluklar yaşanması (don ve kuraklık gibi), çeşit seçimi, sıraya dikim ve sulama gibi gerekli kültürel işlemlerin yeterince doğru yapılmaması ve fındık bitkisinde görülen periyodisite gibi etkenler verimdeki dalgalanmayı artırmaktadır.

Fındık bahçelerinin genelde yaşlı olması, ocakların ise sık dikili olmasından dolayı Trabzon, Giresun ve Ordu illerindeki verim seviyesi; Kocaeli, Sakarya ve Düzce illerinin verim seviyesine göre daha düşüktür. Sakarya ve Düzce illerindeki üreticilerin işletme büyüklükleri ve verim düzeylerinin daha yüksek olması nedeniyle bu bölgedeki dikim alanları hızla artmaktadır.

Dünyada Fındık Üretimi

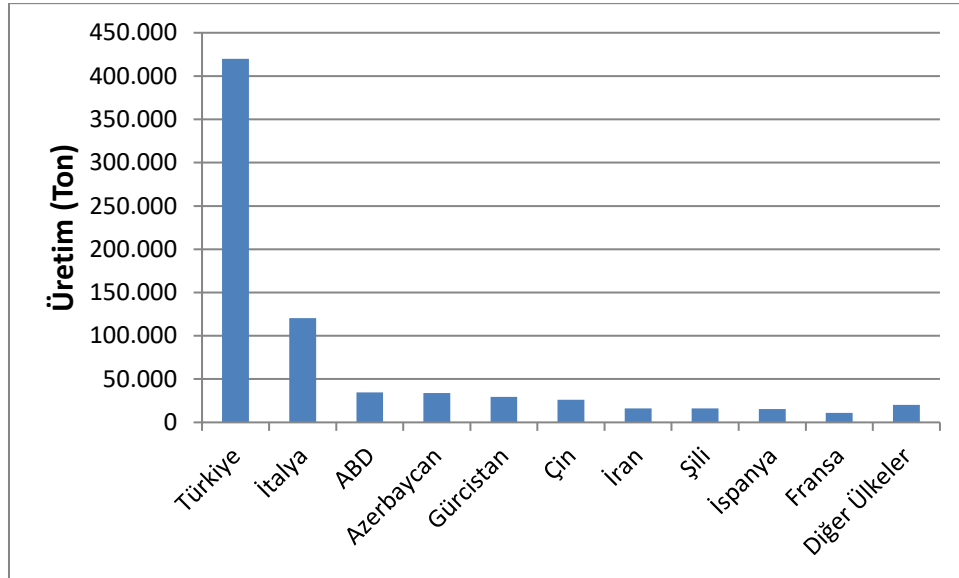
Fındık bademden sonra dünyada en yaygın yetiştiriciliği yapılan sert kabuklu meyvedir. Fındığın kültür çeşitleri; Türkiye, İtalya, İspanya, ABD, Gürcistan, Azerbaycan, Çin, İran, Şili, Avustralya ve Fransa'da yetiştirilmektedir. Bu ülkelerin yanı sıra Polonya, Yunanistan, Belarus, Hırvatistan, Tacikistan, Özbekistan, Rusya Federasyonu, Kırgızistan, Portekiz, Beyaz Rusya, Moldova, Tacikistan, Ukrayna, Tunus, Slovenya, Slovakya, Moldova, Suriye, Kıbrıs, Arjantin, Avusturya, Estonya, Yeni Zelanda, Romanya ve Kamerun gibi ülkelerde de az da olsa fındık üretilmekte ve üretimin artırılmasına yönelik çalışmalar yapılmaktadır.

Dünya fındık üretimi 1960'lı yıllarda yaklaşık 200 bin ton kadar iken, son yıllarda bir milyon tona yaklaşmıştır.

Çizelge-5 Ülkelerin Fındık Üretimi (ton)

Ülkeler	1961	1970	1980	1990	2000	2010	2015	2016	2016%
Türkiye	76.000	255.000	250.000	375.000	470.000	600.000	646.000	420.000	56,49
İtalya	55.379	78.877	100.600	109.344	98.540	90.270	101.643	120.572	16,22
ABD	10.668	8.400	13.970	19.700	20.410	25.401	28.123	34.473	4,64
Azerbaycan	-	-	-	-	13.334	29.454	32.260	33.941	4,57
Gürcistan	-	-	-	-	14.220	28.800	35.300	29.500	3,97
Çin	2.000	3.800	5.000	8.000	9.000	19.500	24.872	26.071	3,51
İran	20.000	12.000	6.000	4.704	10.290	18.443	12.723	16.327	2,20
Şili	-	-	-	-	183	2.400	10.814	16.173	2,18
İspanya	14.200	20.200	29.900	21.270	25.188	15.086	11.423	15.306	2,06
Fransa	290	481	1.800	3.605	5.019	10.073	8.900	11.041	1,49
Diğer Ülkeler	3.738	5.493	13.866	19.138	9.630	15.165	20.659	20.051	2,70
Genel Toplam	182.275	384.251	421.136	560.761	675.814	854.592	932.717	743.455	100,00

Kaynak; FAOstat

Grafik-4 Ülkelerin Fındık Üretimi (2016)

Dünya fındık üretiminin ortalama % 70'ini gerçekleştiren Türkiye'yi sırasıyla İtalya, ABD, Kafkas Ülkeleri (Azerbaycan+Gürcistan), İspanya izlemektedir. Çizelgeden de görüleceği üzere Gürcistan ve Azerbaycan'ın üretimi son yıllarda önemli oranda artış göstermektedir. Diğer Ülkeler arasında yer alan Çin, Şili, Avustralya ve İran'ın üretimi de istatistik olarak anlamlıdır.

Türkiye üretimde olduğu gibi fındık ihracatında da dünyaya ilk sırada yer almaktadır. En yüksek olduğu yılda ihracatın %2'sinden daha az oranda da olsa fındık ithalatı da yapılmaktadır.

Çizelge-6 Türkiye'nin Fındık Dış Ticareti

Yıl	İhracat		İthalat		Yıl	İhracat		İthalat	
	Miktar (Kg)	Değer (\$)	Miktar (Kg)	Değer (\$)		Miktar (Kg)	Değer (\$)	Miktar (Kg)	Değer (\$)
2000	112.752.483	367.916.165	544.512	1.498.447	2010	151.212.266	897.233.933	498.151	3.211.533
2001	175.403.423	487.013.094	498.035	1.589.800	2011	146.881.548	1.043.327.885	1.540.506	10.905.521
2002	170.106.941	381.630.891	1.924.129	5.206.925	2012	162.949.427	1.058.737.828	807.162	5.512.921
2003	140.821.432	416.109.897	1.028.642	2.616.245	2013	163.999.607	1.027.389.129	1.940.128	11.845.301
2004	134.872.168	738.128.449	845.994	4.130.167	2014	147.644.892	1.343.396.481	1.154.237	10.305.647
2005	131.905.733	1.208.170.37	1.290.124	11.157.780	2015	143.369.591	1.641.592.841	1.684.102	21.451.848
2006	159.178.373	910.614.287	2.438.394	20.186.314	2016	134.120.160	1.162.735.465	1.589.969	15.616.793
2007	140.299.605	909.914.361	2.053.732	12.079.695	2017	160.457.250	1.071.112.641	2.231.205	18.512.083
2008	136.323.336	782.941.975	1.842.300	13.385.284	2018*	70.036.575	424.310.223	1.288.346	8.423.446
2009	129.107.482	711.980.531	1.518.076	8.378.443	*Ocak-Mayıs				

Kaynak; TÜİK

Fındık, bitkisel ürün ihracatımız içinde önemli bir paya sahiptir. İhracat değeri olarak Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri ile Yaş Meyve ve Sebze grubundan sonra yaklaşık %12'lik payla üçüncü sırada gelmektedir.

Çizelge-7 Fındık İhracatının Bitkisel Ürün İhracatındaki Payı

Ürün Grupları	2014		2015		2016		2017		2018*	
	Değer (Bin \$)	%	Değer (Bin \$)	%	Değer (Bin \$)	%	Değer (Bin \$)	%	Değer (Bin \$)	%
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	6.714.804	37,39	6.131.854	36,67	6.364.111	39,46	6.372.512	37,96	3.758.775	38,26
Yaş Meyve ve Sebze	2.394.315	13,33	2.088.540	12,49	1.979.079	12,27	2.231.391	13,29	1.279.685	13,02
Meyve Sebze Mamulleri	1.415.615	7,88	1.320.109	7,89	1.322.332	8,20	1.416.698	8,44	889.825	9,06
Kuru Meyve ve Mamulleri	1.458.642	8,12	1.346.491	8,05	1.298.657	8,05	1.282.238	7,64	681.881	6,94
Fındık ve Mamulleri	2.313.237	12,88	2.833.701	16,95	1.988.346	12,33	1.868.309	11,13	921.659	9,38
Zeytin ve Zeytinyağı	228.037	1,27	189.491	1,13	190.885	1,18	323.076	1,92	260.451	2,65
Tütün	1.076.773	6,00	918.357	5,49	1.010.330	6,27	948.665	5,65	529.983	5,39
Süs Bitkileri ve Mamulleri	83.034	0,46	77.666	0,46	81.357	0,50	84.808	0,51	69.399	0,71
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	2.274.587	12,67	1.814.907	10,85	1.891.072	11,73	2.260.996	13,47	1.433.748	14,59
Bitkisel Ürünler Toplam	17.959.043	100,00	16.721.115	100,00	16.126.169	100,00	16.788.694	100,00	9.825.406	100,00
TOPLAM İhracat	151.152.783	-	133.664.527	-	131.676.179	-	147.315.873	-	81.136.816	-
Bitkisel Ürünlerin Toplam İhracattaki Payı (%)	11,88		12,51		12,25		11,40		12,11	
Fındık ve Mamullerinin Toplam İhracattaki Payı (%)	1,53		2,12		1,51		1,27		1,14	

***Ocak-Temmuz**

Kaynak; TİM

İlk iki sırada yer alan grup içinde çok sayıda bitkisel ürünün yer aldığı göz önüne alınacak olunursa, fındığın ihracattaki payı daha iyi anlaşılacaktır. Fındığın toplam ihracat içindeki payı ise %1-1.5 düzeyindedir.

Dünyada fındık tüketiminin tamamına yakını Avrupa ülkeleri tarafından gerçekleştirilmekte ve büyük ölçüde çikolata ve şekerleme sanayinde ham madde olarak kullanılmaktadır. Dünya fındık üretim ve ihracatının çok önemli bir kısmını Türkiye'nin sağlamasından dolayı ülkemizin iç piyasada uyguladığı politikaların dünya piyasaları ve fiyatlarına etkisi de fazla olmaktadır.

Fındıkta bir pazar sorunu yaşanmaktadır. Kabuklu fındık cinsinden iç tüketimin yıllık 100–120 bin ton civarında olduğu tahmin edilmektedir. Kişi başına yaklaşık 600-700 gr tüketim olmaktadır. Yetersiz tanıtım ve bilgi eksikliği, fiyatların yüksek bulunması, çerez olarak tüketiminin yaygın olmaması ile ikame ürünlerin fazlalığı gibi etkenler tüketimin artırılmamasındaki en önemli engelleri oluşturmaktadır.

Türkiye'de üretilen fındığın %80-85'i ihraç edilmekte, %15-20'si ise iç piyasada tüketilmektedir. Türkiye'nin son üç yılda ortalama ihracat miktarı 145 bin tondur. TMO verilerine göre 2017 yılında ülkemiz fındık ihracatının %59'u natürel iç fındık, %17'si işlenmiş fındık, %24'ü ise ileri işlenmiş fındıktır.

Çizelge- 8 Fındık İhraç Ettiğimiz Ülkeler

Ülkeler	2015		2016		2017		2018*	
	Miktar (kg)	%	Miktar (kg)	%	Miktar (kg)	%	Miktar (kg)	%
İtalya	47.337.046	33,02	47.738.830	35,59	50.220.835	31,30	19.912.931	28,43
Almanya	18.917.854	13,20	15.331.307	11,43	23.038.305	14,36	8.668.815	12,38
Fransa	18.482.644	12,89	15.624.708	11,65	15.909.744	9,92	5.588.040	7,98
Kanada	9.135.093	6,37	10.650.518	7,94	10.918.453	6,80	4.241.763	6,06
İsviçre	7.452.602	5,20	8.083.704	6,03	8.967.648	5,59	4.476.565	6,39
Polonya	9.884.350	6,89	7.421.260	5,53	8.402.370	5,24	2.976.940	4,25
ABD	1.119.207	0,78	2.281.777	1,70	3.901.674	2,43	1.988.113	2,84
Hollanda	1.803.170	1,26	2.160.942	1,61	3.510.188	2,19	1.352.352	1,93
Çin	2.091.049	1,46	1.575.156	1,17	2.806.214	1,75	793.833	1,13
Avustralya	2.486.415	1,73	2.670.825	1,99	2.801.035	1,75	1.017.200	1,45
Brezilya	2.734.250	1,91	1.869.800	1,39	2.603.500	1,62	1.521.900	2,17
Belçika	2.722.230	1,90	1.010.630	0,75	2.266.478	1,41	1.208.132	1,73
Irak	649.336	0,45	604.342	0,45	1.978.549	1,23	4.785	0,01
İspanya	970.301	0,68	1.062.688	0,79	1.977.397	1,23	982.775	1,40
Meksika	1.757.000	1,23	1.782.085	1,33	1.835.650	1,14	714.000	1,02
Mısır	1.868.063	1,30	1.852.100	1,38	1.749.400	1,09	2.141.259	3,06
Rusya	2.213.946	1,54	1.174.000	0,88	1.435.210	0,89	1.819.031	2,60
Diğer Ülkeler	11.745.035	8,19	11.225.488	8,37	16.134.600	10,06	10.628.141	15,18
Genel Toplam	143.369.591	100,00	134.120.160	100,00	160.457.250	100,00	70.036.575	100,00

*Ocak-Mayıs
Kaynak; TÜİK

Ülkemiz fındık üretimi ve ihracatında belirleyici olmakla birlikte, çok az miktarda da olsa fındık ithalatı da yapmaktadır. İthal edilen bu fındıklar, fındık üretimi olmayan, çikolata sanayinin geliştiği, ithal ettiği fındığı işlenmiş olarak ihraç eden ülkelere alınan ürünlerdir.

Çizelge- 9 Fındık İthal Ettiğimiz Ülkeler (Miktar/Kg)

Ülkeler	2015		2016		2017		2018*	
	Miktar (kg)	%	Miktar (kg)	%	Miktar (kg)	%	Miktar (kg)	%
Almanya	694.381	41,23	608.170	38,25	683.530	30,64	323.186	25,09
İsviçre	252.545	15,00	190.575	11,99	296.275	13,28	212.400	16,49
Çin	-	0,00	-	0,00	289.000	12,95	-	0,00
Hollanda	53.000	3,15	122.000	7,67	253.600	11,37	40.000	3,10
İtalya	185.500	11,01	160.000	10,06	161.500	7,24	428.000	33,22
Fransa	180.400	10,71	205.000	12,89	125.000	5,60	103.000	7,99
Norveç	6.000	0,36	48.000	3,02	66.350	2,97	-	0,00
Polonya	21.000	1,25	85.000	5,35	41.000	1,84	21.000	1,63
Danimarka	20.000	1,19	1.800	0,11	40.000	1,79	5.880	0,46
İspanya	-	0,00	-	0,00	38.980	1,75	7.000	0,54
Belçika	20.000	1,19	-	0,00	37.150	1,67	-	0,00
Avusturya	11.760	0,70	21.706	1,37	36.570	1,64	13.760	1,07
ABD	33.750	2,00	-	0,00	34.000	1,52	6.820	0,53
İngiltere	22.900	1,36	21.416	1,35	24.000	1,08	23.000	1,79
Diğer Ülkeler	182.866	10,86	126.302	7,94	104.250	4,67	104.300	8,10
Genel Toplam	1.684.102	100,00	1.589.969	100,00	2.231.205	100,00	1.288.346	100,00

*Ocak-Mayıs
Kaynak; TÜİK

Dünya fındık ithalatına bakıldığında Almanya ve İtalya'nın ilk sırada yer aldığı görülmektedir.

Çizelge-10 Dünya Fındık İthalatı (ton)

Ülkeler	2012		2013		2014		2015		2016	
	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%
Almanya	52.598	25,53	66.171	27,75	56.828	26,33	63.904	29,52	61.919	28,05
İtalya	26.517	12,87	35.608	14,93	36.218	16,78	40.690	18,80	43.514	19,71
Fransa	19.931	9,67	20.211	8,48	20.486	9,49	19.847	9,17	21.829	9,89
Kanada	11.780	5,72	10.461	4,39	9.951	4,61	10.320	4,77	11.907	5,39
İsviçre	8.751	4,25	10.303	4,32	9.684	4,49	9.026	4,17	9.360	4,24
Rusya	13.252	6,43	9.257	3,88	11.057	5,12	7.310	3,38	7.986	3,62
Belçika	11.232	5,45	11.577	4,85	10.401	4,82	12.725	5,88	6.170	2,79
Hollanda	3.843	1,87	3.363	1,41	4.011	1,86	4.574	2,11	4.292	1,94
İspanya	4.814	2,34	5.859	2,46	4.468	2,07	3.483	1,61	3.344	1,51
Çin	927	0,45	765	0,32	725	0,34	1.072	0,50	3.302	1,50
Avustralya	2.769	1,34	3.193	1,34	3.137	1,45	3.293	1,52	3.171	1,44
ABD	3.405	1,65	4.384	1,84	3.147	1,46	1.438	0,66	3.137	1,42
Diğer Ülkeler	46.204	22,43	57.319	24,04	45.682	21,17	38.764	17,91	40.831	18,50
Genel Toplam	206.023	100,00	238.471	100,00	215.795	100,00	216.446	100,00	220.762	100,00

Kaynak; FAOstat

Dünya fındık ihracatının yaklaşık üte ikisi ülkemiz tarafından gerçekleştirilmektedir. Diğer önemli fındık ihracatçısı ülkeler; Gürcistan, İtalya, Azerbaycan'dır. Üretici olmamalarına rağmen ithal ettiği fındığı, iç veya işlenmiş olarak ihraç eden Almanya, Hollanda, Fransa, Belçika ve İsviçre gibi ve bazı Avrupa ülkeleri de fındık ihracatçısı ülkeler arasında yer almaktadır.

Çizelge-11 Dünya Fındık İhracatı (ton)

Ülkeler	2012		2013		2014		2015		2016	
	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%
Türkiye	161.462	74,10	162.932	68,75	147.096	67,40	143.158	67,32	133.755	60,20
Gürcistan	13.609	6,25	27.726	11,70	18.942	8,68	18.385	8,65	25.337	11,40
İtalya	14.065	6,45	16.027	6,76	18.316	8,39	17.873	8,40	24.289	10,93
Azerbaycan	10.250	4,70	10.415	4,39	11.838	5,42	11.355	5,34	13.348	6,01
Şili	107	0,05	57	0,02	83	0,04	1.482	0,70	6.589	2,97
Almanya	5.221	2,40	4.811	2,03	5.613	2,57	4.570	2,15	5.851	2,63
Hollanda	2.685	1,23	2.240	0,95	3.022	1,38	3.078	1,45	3.110	1,40
Diğer Ülkeler	10.500	4,82	12.781	5,39	13.345	6,11	12.749	6,00	9.887	4,45
Genel Toplam	217.899	100,00	236.989	100,00	218.255	100,00	212.650	100,00	222.166	100,00

Kaynak; FAOstat

Türkiye'nin birim alandan diğer üretici ülkelerden daha düşük verim elde etmesi, üretim maliyetlerini artırmakta, uluslararası piyasalardaki rekabet gücünü azaltmaktadır. Çikolata sanayinde faaliyet gösteren firmaların hammadde tedarik fiyatlarını azaltmak amacıyla fındık yetiştiriciliğini teşvik ettikleri Azerbaycan ve Gürcistan'daki üretim artışının ve piyasaya yeni girecek ülkelerin üretimleri, gelecek yıllarda fındık ihracatımızı olumsuz yönde etkileyecektir.

Fındığın ikame ürünü olarak rakibi olan bademin üretimi, tüketimi ve çikolata, şekerleme sanayisinde kullanımı artmaktadır. Badem fiyatlarının fındığa göre daha istikrarlı olması ve Kaliforniya Pazarlama Kurulunun izlemiş olduğu etkin pazarlama politikasının etkisiyle dünyadaki badem ithalatı, fındığa göre daha hızlı bir şekilde artmaktadır.

Reuters haber ajansı ve diğer bazı haber ajanslarında 3 Kasım 2017 tarihinde yer alan bir haberde, Ferrero şirketinin fındık alımlarında Türkiye'nin yerine geçebilecek yeni üreticiler aradığı bilgisi yer aldı. Haberde, Ferrero'nun "Kanada, Avustralya hatta Şili'de fındık üretimi projelerine destek verdiği" belirtildi. Anı haberde, küresel fındık pazarının büyük kısmını elinde tutan Türkiye'nin ABD ile yaşadığı siyasi gerilim Ferrero, Nestle ve Kraft Heinz gibi büyük fındık alıcıları için kırılganlık yarattığı, Ferrero'nun kırılgan fiyatlar ve tedarik sıkıntılarının eşlik ettiği piyasada tek üreticiye bağımlılığı azaltmak istediği" bilgilerine de yer veriliyor. Haber içeriği ülkemizin fındık sektörü ile ilgili olarak atacağı adımlarda, bu hususları dikkate almasının gerekliliğini gösteriyor.

Genel Değerlendirme

Fındık üretim miktarı ve verimlilik, öncelikle don ve kuraklık gibi iklim koşullarına bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Bu değişkenliğe sıraya dikim, çeşit seçimi, sulama gibi kültürel işlemlerin yeterince doğru yapılmaması ve periyodisite gibi diğer etkenler artırıcı etki yapmaktadır. Verimde ortaya çıkan bu dalgalanma, fındık üretimi ile tüketimi arasında

dengesizliğe ve fiyat istikrarsızlığına neden olmaktadır. Bu durum fındık üretiminde farklı ülkelerin ortaya çıkmasına ve üretimlerini artırma çabalarına yol açmaktadır.

Doğu Karadeniz’de, fındık bahçelerinin genelde yaşlı, ocakların ise sık dikili olmasından dolayı verim seviyesi, Batı Karadeniz illerine göre daha düşüktür. Ayrıca Batı Karadeniz illerinde fındık bahçelerinin daha büyük olması da bu bölgedeki verimliliği artıran unsurlardandır. Bu nedenle bölgedeki dikim alanları hızla artmış, üretim alanları genişlemiş ve fındıklık alanlar verimli taban arazilere kadar yayılmıştır.

2009 yılında belirlenen fındık dikim alanlarının dışında ruhsatsız alanlarda üretim yapan üreticilerden fındık bahçelerini sökerek alternatif ürüne yönelen üreticilere telafi edici ödeme yapılması için Bakanlar Kurulu Kararı çıkarılmıştır. Ancak izleyen yıllarda üretimin beklenen seviyenin altında çıkması ve fındık fiyatlarının yüksek oluşu, bu teşvik uygulamasından istenilen sonucun alınamamasına neden olmuştur.

Üretim alanlarının genişlemesi, iklim koşullarının uygun olduğu yıllarda arz fazlasının ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Bu sorunun giderilmesi için iç tüketimin ve ihracatın artırılması, yeni dış pazarlara yönelmesi yönünde çalışmalar yapılmışsa da bu çabalar üretimde meydana gelecek artışları karşılayacak boyutlara ulaşamamış, iç pazar ve ihracat fiyatları istikrara kavuşturulamamıştır.

ÖNERİLER

1- Ülkemizin üretimden gelen avantajı ile dünya piyasalarında ürün arzında belirleyici ve düzenleyici bir aktör olarak rol alması sağlanmalıdır. Bu rol için üretimin ve fiyat seviyesinin istikrarlı olmasına, fındık ticaret ve pazarlama alt yapısının güçlendirilmesine ihtiyaç vardır. Üretimin az olduğu yıllar göz önüne alınarak, piyasayı regüle edebilmek için her yıl belirli bir miktar ürünün stokta tutulmasını sağlayacak bir mekanizma kurulmalıdır.

2- Üretim yapısını ve karlılığı dikkate alan etkin ve sürdürülebilir bir destekleme modeli ve politikası oluşturulmalıdır. Piyasa fiyatının üretim maliyetlerini karşılamaması durumunda, telafi edici destekleme ödemesi yapılmalıdır. Alan bazlı gelir destek uygulaması, üretim maliyetleri ve karlılık dikkate göz önüne alınarak ilçe düzeyinde farklı olarak uygulanmalıdır.

3- Az sayıda alıcının bulunduğu piyasada, çok sayıda üreticinin yalnız kalması önlenmeli, etkin ve güçlü bir üretici örgütlenmesi desteklenmelidir. Üretici örgütlerinin destekleme ve ürün satışlarında etkin bir rol üstlenebilmesi sağlanmalıdır. Fındıktaki üretici yapısı dikkate alınarak küçük çiftçi, aile çiftçiliği modeli örgütlü hale getirilmelidir.

4- Mevcut fındık alanlarında verimliliği, birim alandan daha fazla ve kaliteli ürün elde edilmesini sağlayacak çalışmalar desteklenip teşvik edilmeli, fındık üretimine izin verilmeyen alanlardaki ve taban arazilerdeki üreticiler cazip bir destekleme politikası ile alternatif ürünlere yönlendirilmelidir.

Türkiye’de verimliliğin düşük seviyede olması kârlılığı da olumsuz etkilemektedir. Birim alandan daha fazla ve kaliteli ürün elde etmek için verimliliğin ön planda tutulduğu rekabetçi ve sürdürülebilir

5- Geleneksel olarak fındık satışı yaptığımız pazarlar dışında, yeni alternatif pazarlara fındık ihracatı yapılabilmesi için gerekli pazar araştırmaları yapılmalıdır. İhraç politikası, natürel iç fındığın yanı sıra, katma değeri yüksek işlenmiş mamul ve yarı mamul fındık ürünlerine yönelik olarak iyi tarım uygulamalarını ve gıda güvenliği esas alınarak geliştirilmeli, ihracat gelirlerinde istikrar sağlanmalıdır.

6- Üretimden, tüketim ve dış ticarete kadar olan süreçte fiyat ve arz istikrarı sağlanması için ürün borsaları ve lisanslı depoculuk gibi tarım ürünleri ticaret ve pazarlama alt yapılarının etkin olarak rol alması sağlanmalıdır.

SONUÇ YERİNE

Türkiye'nin fındık üretiminde ciddi bir reforma, yenilenmeye ve verimliliği artırma ihtiyacı bulunmaktadır. Türkiye fındık üretiminde ilk sırada olmakla birlikte, fiyatların belirlenmesinde etkili olamamaktadır. Fındık fiyatları, fındık üreticisi olmamasına rağmen, çok düşük fiyatla satın aldığı fındığı işleyip ihraç eden Almanya'da, Hamburg Fındık Borsası'nda belirlenmektedir.

Fındık Türkiye'ye, tarım ürünleri ihracatında tek başına yılda ortalama 1 milyar dolardan fazla döviz girdisi sağlayan bir üründür. Karadeniz'de 400 bin üreticinin ürettiği fındığın alıcısı Avrupa başta olmak üzere yurtdışındaki çikolata üreticileridir. Karadeniz fındığının en büyük alıcısı, fındık ihtiyacının %65'ini Türkiye'den sağlayan İtalyan şekerleme ve çikolata üreticisi Ferrero'dur. Pazardaki en büyük ihracatçı firma olan Oltan Gıda'yı satın alan Ferrero, Türkiye'de fındığın en az %30'unu alarak ihraç etmektedir. Şirket artık üretim sürecinde de etkin rol almaya, "Değerli Tarım" projesi adını verdiği bir proje ile Karadeniz'de sözleşmeli üretim yapan çiftçilerin bahçelerinde örnek çalışmalar yapmaya başladı. Bugüne kadar 35 bini aşkın üreticiye fındıkta makineleşme, zirai mücadele ve budama teknikleri konusunda eğitim verdi.

Tarım Bakanlığı, Tarımsal danışmanlık desteğine kısıtlama getirirken, özel bir firma Bakanlık gibi görev üstlenerek ihracat dışında üretimde de etkin olmaya başladı. Fındıkta tekel oluşturarak fiyatları kontrol eden şirket, uyguladığı proje ile üreticiyi kendine bağlamış olacak. Sürecin tüm aşamalarında bir veya birkaç şirketin hakim ve belirleyici olmasının, fındık üreticisinin aleyhine bir durum yaratacağı açıktır.

Tarım birliklerinin işletme ve tesislerinin özelleştirilmesini amaçlayan 4572 sayılı Kanun'un çıkarılması sonrası, Fındık Tarım Satış Kooperatifleri Birliği (FİSKOBİRLİK) diğer tarımsal birlikler gibi üreticiden koparılarak bir tabela örgütüne dönüştürüldü. Üreticinin sahipsiz olmasının yol açtığı olumsuz durum, özel şirketlerin sürecin tüm aşamalarında belirleyici olmasından kaynaklanan olumsuzlukla bir arada düşünüldüğünde sonuçlarının üretici lehine olmayacağı açıktır. Piyasaya az sayıda şirketin hakim olmasının engellenmesi, çok sayıda ve örgütsel gücü zayıf çiftçilerin bir araya gelip, pazarlık gücü elde etmesi ile mümkün olabilecektir.

Toprak Mahsulleri Ofisinin (TMO) edilgen tavrı, fındıkta üreticinin firmaların rekolte oyunlarına maruz bırakılarak, istedikleri fiyatı belirlemelerinin önünü açılıyor. Bunun önüne

geçmek için en temel koşul rekolte açıklanması ve TMO'nun üretici lehine bir fiyattan fındık alımı yaparak üreticinin korunmasıdır.

Fındık hasadı başlamasına, şirketler ise rekolteyi yüksek göstererek, fiyatın düşük olmasını sağlamaya çalışırken, Toprak Mahsulleri Ofisinin (TMO) yeni sezonda fındık alımı yapıp yapmayacağını açıklamadı. Bakan Pakdemirli'nin " TMO tarafından; 2018 yılı ürünü fındık piyasasını düzenlemek için gerekli hazırlıklar yapılmış ve fındık üreticilerimizin mağduriyet yaşamaması için her türlü önlem alınmıştır. Alım politikalarına ilişkin açıklamalar önümüzdeki günlerde ayrıca yapılacaktır" açıklaması belirsizliğin sürmesine, üreticilerin özel şirketlere bağımlı kalmasına yol açmaktadır.

Üreticilerin beklentisi, TMO'nun bir an önce fiyat açıklaması yaparak piyasadaki belirsizliği gidermesi, üretici lehine bir fiyattan fındık alımı yaparak üreticinin korunmasıdır.

Fındık için söylenecek son söz, mevcut olan iktidar ve buna bağlı TMO, şirketlerin yanından daha çok üreticinin yanında olmalıdır.

Yararlanılan Kaynaklar;

- TMO, 2017 Yılı Fındık Sektör Raporu
- Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü 2017 Yılı Fındık Raporu
- TÜİK
- FAOstat